

SPECIMEN ACADEMICUM
DE
PRINCIPIO ETHICES KANTIANÆ

VENIA AMPLISSIMÆ FACULTATIS PHILOSOPHICÆ
IN ACADEMIA IMPERIALI ABOËNSI

PUBLICO DEFERT EXAMINI

MAG. JOHANNES MATTHIAS SUNDWALL

Philosophiæ Theoreticæ Docens,

RESPONDENTE

PETRO ADOLPHO HÅLLFORS

Stipendiario Publico, Satacundensi

In Audit. Philos. die XXIII Junii MDCCCXXIII.

horis ante meridiem solitis.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

5.

SPECIMEN ACADEMICUM

DE PRINCIPIO ETHICES KANTIANÆ.

Quatuor numerari solent, quorum raro omnia simul at unum semper et alterum, prout tulerit diversorum hominum diversa individualitas, complectuntur ingenui et insatiabili rerum immortalium desiderio flagrantis animi, Culturæ nobilioris Elementa, Scientia, Moralitas, Ars et Religio. Multifariam vero diverseque dissident a se vel optimorum et de horum mutua ratione et, unde pendet hæc sententiarum diversitas, de cuiusvis ipsius indole, judicia. Universalis vero, in modo laudata amplitudinis humanæ momenta considerandi, differentia e duplici oritur, qui in hominis natura cernitur, nisu. Tendit enim in univ-
ersum homo aut ad id, quod sensuale solum est et finitum, aut ad id, quod absolutum audit et æternum, quarum sibi oppositarum propensionum

A

il-

illam omni nobis noto ævo huic summopere præ-
 valuisse prævalereque etiam nostro non adeo cul-
 turæ sterili sæculo, constat. Empirico hominis ni-
 sui in pretio solum est id, quod ad sensualem exi-
 stentiam latissimo sensu sumtam sustentandam et
 amplificandam censetur utile, cui aut servire tur-
 piter aut ceteroquin inertem jacere et inanem u-
 tramque, empirice, inquam, et absque ulla præsen-
 sione Absoluti confabrefactæ scientiæ et artis dig-
 na, credo, potius dicam quam indigna sors. Qua-
 lis sit hujus servilis et ignavæ scientiæ atque artis
 ratio, qualis facies hinc oriatur moralitatis atque
 religionis, suspicari poterit facile jam is, cujus
 non omnem sæculi ingenium suffocare valuerit cu-
 pidinis Absolutum comprehendendi immensitatem.
 — In hac sphæra empirica de significatione et unitate
 dictarum quatuor mentis functionum frustra quæri-
 tur. Est unitati veræ omnino opposita empirica
 cognoscendi ratio sive reflexio externa. Si unien-
 di quædam facultas adscribenda sit huic, manife-
 stum est, consistere illam in disjungendo potius
 omnia, quam conjungendo eadem. Sic abstracta
 quædam obtinetur unitas, pretio reali destituta.
 Syntheticam unitatem, quæ in oppositorum con-
 junctione vivit, respuit reflexio abstracta omnem.
 Tollens sic funditus culturæ organismum, sejungit
 abstractio scientiam a moralitate, utramque ab ar-
 te, omnes tres functiones a religione; communi
 om-

omnium vitæ centro, unde succum et sanguinem adipiscantur, ne quæsito quidem neque desiderato, quin immo prorsus negato. Neque in harum ulla singulatiim spectata inesse sinit nexum organicum. Abit ex. gr. scientia, disjectis, prout jusserit vaniloqua reflexio, huc illuc membris ejusdem inanimis in non determinatam multitudinem scientiarum diversarum, cognitionis humanæ totalitatem haud respicientium. — In sphæra quoque moralitatis ingens nobis obtruditur rerum variarum farrago, officiorum, virtutum, bonorum; quæ quid sint, quomodo vel in universum a se distinguantur et quo cohæreant nexu, eo difficilius est dictu, quo pugnacius certent secum de imperio diversa morum principia. — Ars jam in oblectamento ponitur sensuum, jam adminiculum constituit morum leniter et ludendo quasi castigandorum, jam aliam ipsi suppeditat reflexio speciem. — Ipsa religio superstitione censetur, quæ ab educatione originem ducens non desinat imbecillis adhærere animis, quæque non temere sit tollenda, cum, in rebus publicis administrandis egregium præbeat usum. — At manum de hacce tabula!

Omnis vero cultura proprie sic nominanda initium a vivo ducit pretio (interesse), quod Absolutum adscribimus. Absolutum, quod amorem sui nobis excitare valeat immortalem, non est ali-

quid abstractum, quam quidem significationem eidem tribuunt ii, qui ideam a conceptu abstracto sive communi distinguere nesciunt. — Oritur hicce amor et pretium Absoluti inde, quod ipsum illud Ego, — quod illico, quid denique sit? a se quærens, se intra Finiti carceres absolute coangustatum persentiscat, nesciens unde venerit, quo eat et ita uti absolute novum sibi appareat — eo ipso, ob novam, quam subito expertum est contemplationis suæ conversionem stupens percipiat suam infinitatem sive cum Absoluto connexionem h. e. sentiat suam individualement individualitatem, qualis nimirum hoc ipso momento est definita, cum Absoluto coalescere. Finitum in conscientia ad suum tanquam apicem redactum, fit infinitum, sive Finiti veritas (ut Hegeliano utar rem enuntiandi modo) est ipsum Infinitum. Adeo vero jam prævalent nisus empiricus, ut homines ad hanc sui conscientiam sive perceptionem Infiniti raro perveniant ^{a)}, quam

a) Præterire hoc loco non possumus verba, quibus Hegel nisuum utrorumque, empirici et absoluti, ad se relationem exprimit: *Von allem, was ist, lag die Bedeutung in dem Lichtfaden, durch den es an den Himmel geknüpft war, an ihm, statt in dieser Gegenwart zu verweilen, glitt der Blick über sie hinaus, zum göttlichen Wesen, zu einer, wenn man so sagen kann, jenseitigen Gegenwart hinauf. Das Auge des Geistes*

quam vero culturæ recte dixeris animam. Hæc est genuina Absoluti, jam in scientiæ formam conversi, significatio b). Et quidquid vere denotet sensus

musste mit Zwang auf das Irdische gerichtet und bey ihm festgehalten werden; und es hat einer langen Zeit bedurft, jene Klarheit, die nur das Ueberirdische hatte, in die Dumpfheit und Verworrenheit, worin der Sinn des Diesseitigen lag, hineinzuarbeiten, und die Aufmerksamkeit auf das Gegenwärtige als solches, welche Erfahrung genannt wurde, interessant und geltend zu machen. — Jetzt scheint die Noth des Gegentheils vorhanden, der Sinn so sehr in das Irdische festgewurzelt, dass es gleicher Gewalt bedarf, ihn darüber zu erheben. Phænomenologie des Geistes. Bamberg und Würzburg 1807. Pag. 10, Vorrede.

- b) Ea, de qua locuti sumus, Absolutum percipiendi ratione, Idea fundata quoque est Platonica. — Distinguit quidem Plato rationem humanam a divina. Unde patet, summam Subjectivi et Objectivi unionem non in homine a Platone poni, non in idea, quatenus est communicata, sed in idea, quatenus est in Deo, quæ quidem idea fons est communis atque principium et ejus ideæ, quæ subjective manifestatur in anima humana, et ejus, quæ objective est in natura. Hinc vero facile concludere potest is, qui non nisi hanc historicam calleat cognitionem idearum Platoniarum, neque ceterum sit ideis philosophicis admodum initiatus, irritum esse hominis conatum cum Absoluto coalescendi. — Videbitur illi finitam, ut vult, rationem humanam omni-

sus religiosus; id possibilitati talis actus primigenii originem debet, licet quoque religio in abstractam formam demum digressa magnam partem suæ amiserit

no esse (ut mathematico modo memet explicem) cum rationis divinæ infinita Curva incommensurabilem. Qui vero consideraverit, curvaturam linearum curvarum, quarum æquationes sint vel maxime implicitæ, per curvas simpliciores, quas hac ratione curvas appellant osculatrices, et ultimum per simplicissimam osculatricem curvam, circulum, determinari, imaginem certe habebit ille modi, quo ratio humana, licet totalitatem rationis divinæ minime constituat, hanc tamen non modo *tangere*, verum etiam *osculari* valeat. — Ceterum modum, intimam suam essentiam comprehendendi diversis insignivere nominibus philosophi. Quod ad antiquos attinet, *Nus* ab Anaxagora primum est appellatus. A sequentibus *Eidos* live *Idea* quod, vi vocis, non abstractum aliquid sed, uti universale, ita concretum et determinatum simul denotat. (Cfr. *Phænomenologie des Geistes, von Hegel. Vorrede, pag. 68.*) — *Ecstasin* dictam sæpius repræsentationem coalitæ cum Absoluto individualitatis nominat Plotinus. — Profundissima fuit, ut jam ad recentiores veniam, Cartesii cogitatio, sequi Dei *existentiam* ab eodem *concepto*. Distinguit ejus, minime in magistri verba jurans, discipulus Spinoza distincte ab *imaginatione intellectum*. Est imaginatio ipsi idem, quod *sensum* appellamus *communem*, intellectus vero modus Infinitum et Absolutum comprehendendi. — Ex acriter eruta *individualitatis* notione sequitur, a-

serit vis et significationis. Manifestat sese vero in quovis ingenuo pectore adhuc obscuro quodam et indeterminato, dulcedinem dolorosam suspirante, qui ne-

pud Leibnitium, quodque *reale* esse ens *percipiens*, propterea quod, ut Leibnitii utar, quæ in thesi undecima *Principiorum Philosophiæ* occurrunt, verbis, *causa externa in ejus interius influere nequit*. Hac significatione *Monadis* denotat Leibnitius cujusvis entis cum Absoluto connexionem. — Criticam sic dictam viam philosophandi ingressus Kant, bene quidem figens punctum unde pendeat de Absoluto cognitio (etenim non uno loco de *intuitione* disserit *intellectuali*, quæ si possibilis esset, cognitionis Absolutæ simul particeps esset homo), verbis magis, ut ita dicam, quam re, a scopo sibi proposito seductus, negat omnem theoreticam de Absoluto cognitionem. *Apperceptio originaria*, profunda hæcce Kantii idea, formalis illico fit unitas et sola ratio materiæ extrinsecus receptæ ordinandæ. (*Es wird immer als etwas verwundernswürdiges ausgezeichnet werden, wie die Kantische Philosophie, dasjenige Verhältniss des Denkens zum sinnlichen Daseyn, bey dem sie stehen blieb, für ein nur relatives Verhältniss der blossen Erscheinung erkannte, und eine höhere Einheit beyder in der Idee überhaupt, und z. B. in der Idee eines anschauenden Verstandes sehr wohl anerkannte und aussprach, doch bey jenem relativen Verhältnisse und bey der Behauptung stehen geblieben ist, dass der Begriff schlechthin von der Realität getrennt sey und bleibe, — somit als die Wahrheit dasjenige behauptete, was sie als end-*

neque facultatem cognoscendi, neque voluntatem, neque phantasiam proprie respicit, cum Absoluto coalescendi nisu. — Discernitur sic religio a ceteris
ma-

liche Erkenntniss aussprach, und das für überschwenglich, unerlaubt und für Gedanken Dinge erklärte, was sie als Wahrheit erkannte, und wovon sie den bestimmten Begriff aufstellte. Wissenschaft der subjectiven Logik, von Hegel, Nürnberg 1816, pag. 24). Materies sensualis, multiplex et gravis, ad liberas speculationis auras evolandi non sivit Kantio occasionem. Cogitatio, verbo, solam formam cognitionis apud illum efficit. — Dualismum materiæ et formæ, Objectivi et Subjectivi, quem integrum fere relinquere coactus fuit Kant, ope ab eodem sprete intuitionis sic dictæ intellectuæ (quod novum a Kantio receperunt nomen functionis cum Absoluto coalescendi) tollere conati sunt Fichte et Schelling. — Cujus vero intuitionis, datum solum et immediatum representandi modum indicantis, loco substituendam esse puram cogitationem accuratissime demum exposuit Hegel, novus Parens Logices. Conceptui ita veram demum vindicavit idem vim. Non erat materies, neque foris in sensuali intuitionem, neque in immediato quodam in universum cognitionis modo, quærenda. Suppeditat et producit eandem ipse motus conceptuum logicus vel dialecticus, qui per multas stationes in systemate, vivida, interna sui ipsius vi progrediens in absoluta demum subsistit Idea, quæ simul Idea veri est et boni. Alles Uebrige ist Irrthum, Trübheit, Meynung, Streben, Willkühr und Vergänglichkeit, die absolute Idee allein ist Seyn, unver-

magis distinctis Absoluti evolutionibus, scientia, moralitate et arte, propriumque culturæ elementum, uti ceterorum quasi matricem, constituit. — Distin-

B

guit

gängliches Leben, sich wissende Wahrheit, und ist alle Wahrheit. Wissenschaft der Subj. Logik, von Hegel, pag. 372. — Nil est secundum istud systema, acerrimi ingenii humani monumentum, verum, nisi quatenus *intelligitur*. Regreditur omne *Esse* suapte natura in *Conceptum*, uti suam veritatem. *Est* (ut meam, in ardua re, cogitandi rationem brevi exponam) coram repræsentatione vulgari Omne. — Continet vero, vi ipsius vulgaris repræsentationis, accuratius et severius re spectata, unumquodque reflexionis substratum *motum*, quem appellem, *in se*. Quidquid enim est *Aliquid*, pro se est; sibi propriam quandam, necesse est, constituat essentiam. Ponitur etiam a reflexione quodque, uti aliquid *se-ipsam*. Non mutatur suam essentiam ab alio. Sic ex. gr. est realitas, qua talis, *realitatis ipsius realitas*; non habet aliunde prædicatum quam a se-ipsa; sive est sui ipsius prædicatum. Non habet amplius aliquod aliud elementum, in quo *moveatur* quasi, in quo, ut non nimis cogatur in se ipsam, se quasi extendat, at intruditur infinite absolutaque vi in semet. Dici etiam potest se alere *semet infinite consumendo*, cum ne liberos quidem habeat, quos consumat, uti fingebatur *Xecvos*, quod tamen non mera est fictio, quia Temporis naturam acute exprimit. Non est itaque amplius. Forma $\tau\theta$ *Esse ipsi est abscissa*. Cum sit (ut idem retineam exemplum) realitas, *realitatis* realitas, non e-

guit jam reflexio scientiam a moralitate ita, ut, cum in scientia determinetur idealitas a realitate, si moralitatem respexeris, ab ideali (conceptu finali)

/sub

xistere potest hæcce immediate, sed semet ipsam absolute *producendo* h. e. cogitando. Actus itaque est infinitus, h. e. *sui-conscientia*. Quis est, qui non videat heic, jam omnino aliud formæ oriri iudicium, quam in quo fixum ponitur realitas substratum et externa eidem affiguntur prædicata? In iudicio, in quo realitatis vera natura conspicitur, est realitas certe in Iudicii subiecto uti *immediatum* et categoria *Esse*, sed deponens hancce falsam formam, cæcum istud *esse*, vel immediatitatem in universum, assequitur in prædicato (cujus sic explicatur necessitas) a semet ipsa mediatam essentiam. Hæcce expressio e. gr. *realitatis realitas*, quamvis primo obtuitu positiva videatur, sua tamen natura est negativa, (absolutam continet negativitatem) at est qua talis sensu eminentiori positiva. Etenim continet id, ut positivum uti *immediatum* non sit secum adæquatum, sed fiat id demum per mediationem infinitam sui.

Quem habeat rationem, apud Hegel, moralitas ad scientiam, brevi jam indicavimus. De philosophiæ suæ ratione ad religionem et artem ipse loquatur: *Die Natur und der Geist, sind überhaupt unterschiedene Weisen, ihr (der Idee) Daseyn darzustellen. Kunst und Religion ihre verschiedene Weisen, sich zu erfassen und ein sich angemessenes Daseyn zu geben; die Philosophie hat mit Kunst und Religion denselben In-*

li) aliquid reale producat. Utræque hæ separantur ab arte, in qua repræsentatio neque determinat reale quid, neque ab eodem determinatur, quæ itaque absque ulla ad externum objectum relatione, sibimet sufficiens ipsa, libere symbola projicit Absoluti. — Quamvis autem sæpius dicta culturæ momenta a se sint distinguenda, tamen uti Centrum agnoscunt commune, Absolutum, unde exeant, quo redeant identidem, spiritum vivificantem quæsitura, indissolubili vinculo juncta, omnia. — Non itaque sunt sejungenda aliter, ac partes organicæ a Toto quodam organico. *Æquilibrio* omnium et harmonia, hominis vera fundata est cultura, quam si etiam nemo revera attigerit mortalium, idea tamen ipsa haud desinit esse vera. — Quamvis jam non defuerint ingeniosissimi viri, qui arctissimum vinculum, quo nectenda sunt culturæ absolutæ momenta et agnoverint optime et connectere studuerint, nexata tamen potius quam nexa fuisse plerumque deprehendes eadem.

Nostrarum vero jam non est Musarum exiguarum proferre, quæ magna in hac ardua et pretii plena re profecto cecinerint immortales immortalia

B 2

lium

halt und denselben Zweck, aber sie ist die höchste Weise, die absolute Idee zu erfassen, weil ihre Weise die höchste, der Begriff, ist.

lium rerum vates, quorum, si tempus respexerimus, antiquissimum Platonem, si rem, recenti et incontaminato nunquam non fulgurantem lumine, eundem veneramur Platonem, radios culturæ humanæ diversos in unum focum, claro suo ingenii speculo mirifice colligentem. — Placuit nobis, vel officii potius duximus jucundi, oculos ad nexum solum advertisse, quo inter se cohæreant organismi philosophici, ante Platonem in Logicam, Physicam et Ethicen, absque harum quadam quæsitâ copula, distracta, a recentioribus vero philosophis in Philosophiam sic dictam theoreticam et practicam (exterminata demum prorsus Logica e regione disciplinarum proprie philosophicarum, at recentissime ab Hegel in novos, quibus antea nunquam splenduerat, honores, scilicet in puræ speculativæ scientiæ dignitatem, evecta) divisa membra. At hic quoque campus dissertationi Academicæ, per aliquot solum horas, doctorum subjiciendæ examini nimis visus est latus. Unde, ut utrique, et brevitati dissertationis et proponendæ nostræ de re morali cogitandi rationi simul consuleremus, arrisit nobis hac occasione disquisitionem iniisse brevem de Principio Ethices Kantianæ.

Ex iis, quæ jam in universum indicavimus, suspicari licet diversa omnino facie conspiciendam sese præbere doctrinam moralem, prout aut ab-

absolutum nexum sciendi et agendi exhibere et demonstrare fuerint conati, aut in diversas regiones divellerint scientiam et moralitatem ii, qui de ultimo loco dicto culturæ elemento sunt philosophati. E re est, ut ad hancce duplicem philosophandi rationem probe attendamus, si distinguere systematice a se diversa sic dicta principia moralia velimus. — Sueverunt recentiori ævo præsertim ii, qui philosophiam practicam a theoretica separatam consideraverint, multum de Formalismo et Materialismo Principiorum moralium disserere. Visa sunt plerisque, Kantio præeunte, adeo sibi repugnare systemata diversis his utrisque principiis fundata moralia, ut, cum formali principio omnis vera moralitas sit fundanda, eandem prorsus tollat omnis materialismus, quantumvis umquam subtilem formam indutus. Quin immo ipsius Platonis, conjungentis formam et objectum actionum, ponentis nimirum omne pretium hominis in *ὁμοιωσει τῇ Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν*, philosophiam practicam, basi moralitati omnino inimica superstructam censuerunt. Eadem Ethices Spinozianæ, in cognitione Dei summum statuentis finem hominis, infausta sors.

Quæ jam sit indoles Ethicæ Kantianæ formali fundatæ principio, postulat instituti ratio, ut accuratius exponamus.

Est

Est ea in universum totius philosophiæ Kantianæ facies, ut, abscissa homini omni theoretica de Absoluto certitudine, consolari valeat eundem, in oceano Metaphysices temere agitatum amplo et procelloso, demum Factum inexstinguibile rationis, quod Lex dicitur moralis, polare quasi, in caliginosa et scientiæ lumine omnino destituta, nocte, sidus. — Ultimus systematis philosophici lapis, compositurus quasi architectonicam rationis theoreticæ artem in extruendis ideis Libertatis, Immortalitatis et Dei, cum universa rationis compagine, positus est super fundamentis philosophiæ practicæ. — Quomodo autem ideæ, quæ ex mera illusionem theoreticam suam originem ducant, et ab acriori Critica exinanitæ existimentur, denuo in philosophia practica vivificentur et ex lege morali significationem et dignitatem assequantur novam, non facile profecto est ad videndum. Neque, etiam si omnia summa feceris, animo tibi unquam fingere poteris, quisnam conceptus remaneat ex. gr. immortalitatis illi, qui ipsam vitam intelligi posse omnino neget, et cujus apperceptio, si destituta fuerit hæc sensuali materie, nulla sit. Verbo — cum in philosophia practica revera non primum ortæ sint laudatæ ideæ sublimes, magna suspicio oriatur, jura civitatis in practico quodam, a philosophia theoretica prorsus divulso, systemate, i-

psis non competere c). At forsā hęc ultro eluſcent
post exploratam a nobis vim ipsius Principii ethici. /c

Adeo parum inter se cohærent, apud Kantium, philosophiæ theoreticæ et practicæ systemata, ut posterius, sua intima natura, ruina omnis veritatis theoreticæ et jactura de Absoluto scientiæ superstructum esse videatur. Ejus loco, quo sciam me et mundum, h. e. redigam me ex immediata sensuali perceptione et conscientia in formam rationis, evedta abstracta mea individualitate in concretam sui intuitionem, rescinditur per Criticam Kantianam omnis theoreticæ meæ rationis essentia. Absoluta cognitio est prorsus exinanita. — At e tributa hac homini ignorantia, pendet revera vis et pretium principii ethici Kantiani. — Si Absoluti haberet cognitionem homo, non evitare posset, quin ageret beatitudinis obtinendæ gratia.

c) *Hätte nun Jemand diese Idee von Unsterblichkeit und Gott auf die geforderte Art ursprünglich in die Sittenlehre hinein verarbeitet: so würde eine gleiche Kritik, wie sie Kant an der theoretischen Philosophie geübt hat, sehr leicht zeigen, wie entbehrlich und nur aus Missverstand hinein gedrungen sie dort sind, und umgekehrt mit grossen Recht vermuthen, sie möchten auf speculativen Boden erzeugt, und dort eigenbehörig seyn. Grundlinien einer Kritik der bisherigen Sittenlehre, v. F. Schleyermacher, pag. 26.*

tia. Jam vero, cum ignoret Absolutum, hoc ipso genuina vis vindicatur moralitati. Agit nunc homo, solum ut agat. Scientia elater esset agendi, qui æque moralitatem tolleretur, ac quævis alia externa causa impellens. — Jam nihil scit, at agit tamen! Sublimitatem ita quandam hæc ipsa ignorantia absoluta adjicere actionibus videtur humanis. Omnia alia sunt profana atque vana. Actio sola, sui ipsius gratia perfecta, est sancta. Spernens moralis homo omne scire agit et

Si fractus illabatur orbis

Impavidum ferient ruinæ.

Hæc est fere ratio humanæ, secundum Kantium, ethicæ indolis. Cum vero jam ignoret homo destinatum sibi scopum, in quem quasi uti focum quendam omnem suam agendi rationem dirigat, fit ipsius principium agendi mere formale, præscribens in universum solum et abstracte homini, ut officium officii gratia exercent, quod fieri asserit, quando ita subjectivas suas normas agendi effingit homo, ut legislationis universalis loco poni possint. Determinari vero per hocce principium nequit officium, sive id, quod sui ipsius causa agi mereatur. Committitur hæcce determinatio subjectivæ cujusvis persuasioni, sive conscientiæ (morali). Quidquid hæcce conscientia dicet, id agat homo; id enim est bonum. Commutatur ita omnis Boni notio in relationem actionis ad meam sub-

subjectivam persuasionem. Magnum ita et sanctum conscientiae concessum jus, præcipiendi quid moraliter sit verum. — Continet jam, suo conceptu, conscientia id, ut profiteatur esse se normam agendi modi universalis et rationi consentanei. Quæri itaque potest de conscientia, an vera sit, h. e. an id, quod bonum cuique esse videatur, revera sit bonum. Cum determinetur conscientia necessario ab ea, quam de re agenda habeam, cognitione, variat conscientia pro varietate cognitionis. Alia aliam excipiente cognitione, alio modo quoque agendum præscribit conscientia. Non itaque potest susque deque mihi esse, quam habeam cognitionem. Si nil interesset, an ullam vel qualem haberem cognitionem, illo casu iners omnino quoque jaceret conscientia, hoc vero nullum objectivum criterium adesset distinguendi bonum a malo. Id quod alteri esse videretur bonum, coram altero acerbissimum forsitan esset peccatum. Neque raro appareret diversitatis hujusce opinionum phænomenon, nisi consuetudine longa ducti certas normas (easdem juridicæ potius, quam ethicæ naturæ, et quæ ita plerumque non sunt, nisi mera conventa) demum agnoverint homines, secundum quas actiones suas æstiment. — Apparet vero adhuc, si diversas gentes secum contuleris, non adeo exigua diversitas in dijudicandis actionibus humanis. Sic, ut unum afferam exemplum,

C

po-

polygynia nobis videtur turpis, orientalis plagæ gentibus vero honestati bene eadem convenit. — Si itaque, ut eo, unde sumus egressi, redeamus, non prorsus timentes, ne brevitate nostra fuerimus obscuri, asserere possimus vel potius cogamur essentialem esse, in determinanda hominis natura ethica, cognitionem, majorem certe habebit hæcce in moralitatem influxum, quam quem ipsi adscribit Kant. — Gratulatur Kant generi humano, in theoreticis rebus admodum pauperi, Naturam in dispertiendis iis, quæ maximæ necessitatis cuique sunt, a partium studio omnino fuisse immunem, cum summa Philosophia, ratione essentialium naturæ humanæ finium nihil possit ultra, quam quo duxerit vel maxime vulgarem intellectum eadem alma natura d). Non solum vero ex hisce verbis, sed etiam e tota indole philosophiæ Kantianæ, apparet abunde, quam parum adjecerit noster Ethicus ponderis cognitioni et scientiæ in re morali. — Eadem prorsus ratione, qua Kant laudat Naturæ in ethicis donis distribuendis liberalitatem, laudare quoque potuisset ejusdem benignitatem in ornando hominem theoreticis (ita dicere liceat, ut symmetriam vocum retineamus) donis. Etenim intuitur, imaginatur, concipit, judicat, im-

mo

d) Vide *Critik der reinen Vernunft; fünfte Auflage*, pag. 859.

mo ratiocinatur non cum improbo labore et certitudinem sensualis existentiae suae cito acquirit homo. — At non tangit Kant, manifestum est, theoreticam hominis praestantiam, cum censeat Cognitionem Veri esse, utpote quae sphaeram omnis possibilis, ut putat, cognitionis h. e. cognitionis phaenomenorum, transvolitet, summam vanitatem. — Cum vero jam, ut ostendere conati sumus, pendeat moralitas ex indole cognitionis, non difficulter videbit quisque sequi hinc, ut negata in universum cognitione Veri, commutentur quoque omnia officiorum praecipua in meram subjectivam illusionem. — Id, quod bonum esse censetur locum habet in sola, — quemadmodum quoque mea de mundi absoluta realitate persuasio subjectiva apud Kantium comparata est, — subjectiva mea persuasionem, qua perseverante fallitur homo et qua commutata mutat quoque, severa et acerba ironia, suam faciem ipsum bonum. Persuasio subjectiva, si objecta complectatur vel theoretica vel practica h. e. vel ea, quae sunt vel ea, quae esse debent, utraque ratione phaenomenon est et opinio. — Si non concedi possit theoreticae persuasioni ut verum cognoscat, neque, eodem jure, practicae ut bonum agat. Aequo subjectivitatis gradu utraque stant persuasiones. — Hinc quoque doctrina moralis necessaria est, non quidem ea ratione ut quasi una tabula et synopsi quadam con-

spicienda sistat genera et species subjectivarum pervasionum, sed ut, quid in quaque harum sit verum, exponat. Haud bene quadrat naturalis illa a Kantio, uti attulimus, laudata cognitio moralis in necessitatem systematis ethici, quod ea fundatur postulatione, ut redigatur naturalis persuasio (ut huic respondentem utur voce) in rationalem.

Objectum Ethices est Voluntas, cujus naturam definiisse uti absolute autonomicam immortale meritum est Kantii. At non pergit Kant hoc fonte derivare totalitatem essentiae hominis ethicae, sed ponit hanc in hinc illinc, qualia suppeditat subjectiva persuasio, collectorum officiorum coactione. Quod vero prolixius exponere vetant ii, quos huic dissertationi definivimus, limites: quo quoque negotio supersedere nobis licet, cum dimittere possimus lectorem ad eximium Schleyermacheri librum qui: *Grundlinien einer Kritik der bisherigen Sittenlehre*, Berlin 1803, inscribitur, ubi certum tamen locum, harum rerum cupido assignare nequimus, cum per totum volumen dispersae sint laudati auctoris in Kantianam philosophiam practicam animadversiones.

Patet jam in universum, ut nostras argumentationes in unum colligamus locum, Principium ethicum Kantianum, cum mere sit formale, solum
va-

valere ad repugnantiam moralem abstinendam. Nequit positive determinare, quales esse debeant normæ nostræ agendi, quænam animi indoles ea sit, quæ uti universalis rationis legislatio agnosci possit. Relinquitur id cujusvis subjectivæ persuasioni determinandum. Pendet jam hæc persuasio ab ea, quam habet quisque cognitione vel in universum a cognitionis natura. Cum cognitionem solam finitam et empiricam concedat Kant homini, necesse est, ut in finibus solum occupetur finitis, qualibus ansam præbet experientia. — In absoluta vero demum scientia, ubi ratio est ad semet ipsam evecta vel facta revera ratio, novus campus aperitur agendi.
